

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Лось Дарина Леонідівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми Середня освіта (Географія)
Власенко Руслана Петрівна,
кандидат біологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

Вступ. Сучасний етап реформування вищої педагогічної освіти в Україні, що координується з принципами Нової української школи, висуває нові вимоги до професійного профілю вчителя географії [6]. Педагоги мають виступати не лише трансляторами теоретичних знань, а й модераторами дослідницької діяльності, фахівцями, здатними інтегрувати глобальні тенденції в локальний контекст.

Особливого значення це набуває при вивченні географії населення-освітньої компоненти, яка часто сприймається здобувачами освіти як набір абстрактних статистичних даних та складних демографічних формул. Подолання цієї відстороненості можливе через реалізацію краєзнавчого підходу, де центральним інструментом стає музейне середовище.

Звернення до музейних ресурсів є не просто допоміжним елементом, а стратегічним засобом підготовки конкурентоспроможного майбутнього вчителя географії, здатного забезпечити прикладний характер географічної освіти та високий рівень мотивації здобувачів загальної середньої освіти до пізнання рідного краю [1; 2; 3; 7].

Метою роботи є обґрунтування методичних можливостей використання музейного простору (на прикладі Житомирського обласного краєзнавчого музею) для формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії.

Матеріали та методи. Інформаційну базу дослідження склали науково-педагогічні праці з методики викладання географії та музейної педагогіки, а також експозиційні матеріали природничого, етнографічного та художнього відділів Житомирського обласного краєзнавчого музею. Для досягнення мети використано теоретичні (аналіз та синтез наукових джерел для визначення структури професійної компетентності вчителя) та емпіричні (спостереження за процесом взаємодії майбутніх учителів географії із музейним середовищем) методи.

Результати та обговорення. Професійна компетентність майбутнього вчителя географії у процесі музейної практики формується через трансформацію музейного експонату в навчальний об'єкт, що потребує від здобувачів не лише глибоких предметних знань, а й розвиненої методичної уяви. У цьому контексті експонат перестає бути статичною одиницею зберігання і стає джерелом географічної інформації, на основі якого майбутній педагог вчиться вибудовувати проблемні ситуації, формулювати дослідницькі запитання та створювати пізнавальні завдання. Цей процес передбачає опанування методикою дешифрування культурного коду речей: від аналізу матеріалу та технології виготовлення предмета до розуміння його ролі в системі розселення, господарській діяльності чи етнографічних особливостях регіону [2; 3; 5; 7]. Працюючи з фондами Житомирського обласного краєзнавчого музею, майбутній учитель здійснює дидактичну обробку першоджерел, адаптуючи складні наукові дані до рівня сприйняття здобувачів різного віку.

Ресурси Житомирського обласного краєзнавчого музею [4] дозволяють реалізувати важливі групи методичних завдань при вивченні географії населення. Одними з таких є *вирішення аналітико-дослідницьких завдань на основі історичної демографії*. Використання матеріалів етнографічних експедицій та архівних світлин дозволяє майбутнім учителям реконструювати статево-вікову структуру та спосіб життя мешканців Житомирщини наприкінці XIX – початку XX ст. Це формує навички порівняльного аналізу: зіставлення

тогочасних типів відтворення населення із сучасними демографічними реалізаціями в регіоні.

Працюючи з експозиціями, що представляють традиційне поліське житло, знаряддя праці та народні костюми, майбутні вчителі *навчаються пояснювати географічну детермінацію розселення*. Здобувачі можуть розробляти фрагменти занять, де експонат (наприклад, поліський човен-довбанка чи знаряддя льонарства) виступає доказом адаптації населення до природних умов Житомирщини.

Ресурси музею містять унікальні відомості про етнічні міграції на Житомирщині. Методичне завдання полягає у *картографічному моделюванні на основі цих даних авторських навчальних картосхем*, наприклад, «Етнічна мозаїка рідного краю», що розвиває картографічну грамотність майбутнього вчителя географії.

Формування методико-прикладної компетентності майбутніх учителів географії відбувається через *створення інтерактивних сценаріїв музейних уроків або квест-екскурсій*. Наприклад, завдання «Пошук соціальної інфраструктури міст минулого» на основі макетів чи планів міст, представлених у музеї, навчає майбутніх педагогів організовувати самостійну пізнавальну діяльність здобувачів ЗЗСО.

Через знайомство з персоналіями видатних вихідців із регіону майбутній учитель *опановує методику виховання патріотизму*, де географія населення постає не як статистика, а як історія успіху та життєдіяльності конкретних людей.

Неабияку цінність для фахової підготовки вчителя географії становить синтез природничої та мистецької складових музею. Робота у відділі природи дозволяє майбутньому педагогу *опанувати методику встановлення причинно-наслідкових зв'язків між абіотичними чинниками (геологією, кліматом) та особливостями розселення людей*.

Наприклад, аналіз палеонтологічних знахідок та фауністичних колекцій стає базою для пояснення історичних етапів освоєння Полісся. Через

візуальний аналіз портретного та пейзажного живопису майбутні вчителі географії *навчаються зчитувати динаміку соціальної структури суспільства, антропологічні особливості мешканців різних епох та трансформацію культурного ландшафту міст і сіл*. Завдяки такому інтегрованому підходу майбутні вчителі можуть трансформувати абстрактні цифри демографічної статистики у цілісну географічну картину.

Це дозволяє презентувати населення регіону не як сукупність показників, а як динамічну систему, де антропогенні процеси, природне середовище та культурна спадщина функціонують у нерозривному взаємозв'язку.

Висновки.

Використання ресурсів краєзнавчого музею у підготовці майбутнього вчителя географії забезпечує синтез теоретичної підготовки та прикладних навичок, що є критично важливим у контексті реалізації концепції Нової української школи. Музейна практика дозволяє трансформувати освітній процес із пасивного засвоєння фактів у активне методичне моделювання. Робота з музейними фондами Житомирщини сприяє формуванню готовності педагога до використання нестандартних освітніх просторів та реалізації діяльнісного підходу, що конкретно виявляється у здатності майбутнього вчителя географії:

- ✓ фахово дешифрувати культурний та природний код регіону через музейні експонати;
- ✓ інтегрувати складні демографічні та етнографічні дані у зрозумілі для візуальні та картографічні моделі;
- ✓ створювати інтерактивні сценарії навчання (квести, музейні уроки), що підвищують мотивацію до вивчення рідного краю.

Музейна практика забезпечує синтез теоретичної підготовки та прикладних навичок, формуючи готовність майбутнього вчителя географії до використання нестандартних освітніх просторів для реалізації діяльнісного підходу в географічній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Власенко Р. П., Борейко О. М. Реалізація краєзнавчого підходу у підготовці майбутнього вчителя географії. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 4 (103). С. 35–42.
2. Власенко Р. П. Музейна педагогіка в регіональному контексті: можливості використання музеїв Житомирщини у процесі підготовки майбутнього вчителя географії. *Природнича освіта та наука*. 2025. № 4. С. 16-25.
3. Власенко Р. П. Регіональні музеї як ресурс для реалізації концепції Нової української школи у процесі підготовки майбутнього вчителя географії. *Нові технології навчання*. 2025. № 99. С. 29–39.
4. Житомирський обласний краєзнавчий музей. URL: <http://kraymuz.zt.ua/> (Дата звернення: 14.01.2026).
5. Конопацька Л. С., Власенко Р. П. Використання елементів музейної педагогіки у процесі вивчення географії. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 34. С. 1285–1299.
6. Побірченко Н. Концептуальні основи Нової української школи. Київ: Педагогічна думка, 2020. 192 с.
7. Червінська І. Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. *Освітні обрії*. 2019. № 2 (49). С. 16–21.